

Impulsi kontrolli häired Parkinsoni tõve korral: mida peab patsient teadma

MIS ON IMPULSI KONTROLLI HÄIRED JA KUI TAVALISED ON NEED PARKINSONI TÕVE KORRAL?

Impulsi kontrolli häired on liialdatud ja/või kahjulikud tungid ja käitumisviisid, mis võivad avalduda Parkinsoni tõvega patsientidel. Iseloomulikud on painavad mõtted või kontrollimatu tung midagi teha. Sageli on need teatud ravimite kõrvaltoimed. Patsiendid ise ei saa mõnikord aru, et neil on tegemist sellise probleemiga. Ligikaudu 10–20% Parkinsoni tõvega patsientidest võivad mingil hetkel haiguse ajal tekkida impulsi kontrolli häired.

KUIDAS VÕIB KÄITUDA PARKINSONI TÕVEGA PATSIENT, KELLEL ON IMPULSI KONTROLLI HÄIRED?

Impulsi kontrolli häiretega patsiendid võivad käituda järgmistel viisidel:

- Kontrollimatu hasartmängurlus
- Söömasööstud
- Ülemäärane ostlemine
- Ülemäärane seksuaalne aktiivsus

Sellised käitumisviisid võivad muutuda probleemiks, sest võivad põhjustada isiklikke, perekondlikke või sotsiaalseid probleeme. Näiteks võib kontrollimatu hasartmängude mängimine tekitada tõsiseid rahalisi probleeme. Söömasööstud tagajärjel võib suureneda kehakaal.

Ühte levinud käitumisviisi nimetatakse korduvaks stereotüüpseks käitumiseks. Korduv stereotüüpne käitumine tähendab ühe ja sama tegevuse kordamist üha uuesti ja uuesti, näiteks arvuti koost lahti võtmine ja tagasi kokku panemine või raamaturiiuli sorteerimine ja ülesorteerimine.

KAS IMPULSI KONTROLLI HÄIRED ON SEOTUD PARKINSONI TÕVE VASTASTE RAVIMITEGA?

Impulsi kontrolli häired võivad Parkinsoni tõvega inimesel tekkida olenemata sellest, millist ravi ta saab. Siiski esineb neid sagedamini patsientidel, keda ravitakse dopamiini agonistide rühma kuuluvate ravimitega. Need on:

- Pramipeksool
- Ropirinool
- Rotigotiin

Impulsi kontrolli häireid on ka patsientidel, kes ei võta ravimeid või keda ravitakse teiste Parkinsoni tõve vastaste ravimitega, aga seda esineb harvem.

KUIDAS MA ARU SAAN, KAS MUL ON RISK IMPULSI KONTROLLI HÄIRE TEKKEKS?

Suurem impulsi kontrolli häire tekkerisk võib olla patsientidel, kes otsivad uusi kogemusi või kes on loomult impulsiivsed. Varasem hasartmängurlus või alkoholi kuritarvitamine võivad riski suurendada. Impulsi kontrolli häired kipuvad sagedamini tekkima meestel ja noorematel patsientidel. Peamine riskitegur on aga dopamiini agonistide kasutamine, eriti suurtes annustes.

MIDA MA PEAN TEGEMA, KUI ARVAN, ET MUL ON IMPULSI KONTROLLI HÄIRED?

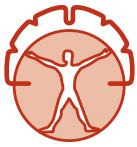
Kõige tähtsam on impulsi kontrolli häired kohe ära tunda, sest nende tagajärjel võivad tekkida tõsised rahalised või suhte probleemid. Kui te arvate, et teil või teie lähedasel on impulsi kontrolli häire, pidage nõu arstiga. Võite paluda konfidentsiaalset eravestlust. Kui olukorrast on raske rääkida, võite oma probleemid ja küsimused üles kirjutada ning järgmisel vastuvõtul neid arstile näidata. Nagu teiste probleemide korral, on ka siin sageli abi sellest, kui teie partner, hooldaja, sõber või sugulane tuleb teiega arsti juurde kaasa. Nad saavad aidata teil olukorraga toime tulla.

Mõnikord ei pruugi impulsi kontrolli häirega patsient olla oma häirest või tegude tagajärgedest teadlik. Samuti võib juhtuda, et patsient hoiab oma impulsi kontrolli häiret saladuses. Seetõttu on väga tähtis, et hooldajad ja pereliikmed teeksid tervishoiutöötajatega koostööd. Nii on võimalik impulsi kontrolli häiret avastada ja jälgida.

KAS IMPULSI KONTROLLI HÄIRED SAAB RAVIDA?

Jah, impulsi kontrolli häireid on võimalik ravida. Algul võib arst muuta Parkinsoni tõve vastaste ravimite annuseid. Sageli on abi dopamiini agonisti annuse vähendamisest või ärajätmisest. Arstiga nõu pidamata ei tohi Parkinsoni tõve ravi lõpetada ega muuta. Kui impulsi kontrolli häire ei ole väga tõsine, võib ravimi annuseid muuta järk-järgult – see aitab ära hoida mootorsete sümptomite süvenemist. Mõnel juhul võivad dopamiini agonisti järsu ärajätmise tagajärjel tekkida ärajäämasümptomid, näiteks:

- Ärevus
- Depressioon ja apaatia

International Parkinson and
Movement Disorder Society

Impulsi kontrolli häired Parkinsoni tõve korral: mida peab patsient teadma

- Väsimus
- Unehäired
- Üldine valu

Kui teil on lisaks depressioon või muud meeleoluhäired, pidage nõu vaimse tervise spetsialistiga. Mõnel juhul võib abi olla psühhiaatrilistest ravimitest.

Impulsi kontrolli häiretest vabanemine võib olla raske, aga teil on võimalik valida enda jaoks sobivaim strateegia. Pidage meeles, et avameelsusest on abi, ning suhelge regulaarselt oma tervishoiutöötaja ja hooldajaga.